

TÜRKİYE’DE YAŞLILARA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Gülnihal TUNCEL¹

Hasan UZUN²

Geliş Tarihi: 31 Ağustos 2019

Kabul Tarihi: 05 Ekim 2019

ÖZET

İnsan yaşamı birbirini takip eden süreçlerden meydana gelmektedir. İnsan dünyaya geldikten sonra zaman içerisinde kişilik kazanır, sosyalleşir, etkileşim içerisinde bulunarak kendini geliştirir ve en sonunda yaşlanarak bu süreci tamamlar. Yaşlılık toplumsal açıdan kabul edilmesi gereken bir kavramdır. Yaşlılık kavramı sadece insanlarda fizyolojik değişimler ortaya çıkaran bir olay olmayıp aynı zamanda toplumun genel yapısını da etkileyen aşamalı bir değişim sürecidir. Yaşlılıkla beraber birtakım sorunlar bireyin kendisinde ve toplumun genelinde ortaya çıkmaya başlar. Bu sorunların ortadan kaldırılması veya en az seviyeye indirilmesi için yaşlılara yönelik uygulanan sosyal politikalar önem kazanmaya başlamıştır. Dünya nüfusu yaşlanmakta olup bu durum Türkiye’yi de etkilemektedir. Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamalarında değişim süreci yaşanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politikalar incelenmiştir. Araştırmada ilk olarak kavramsal ve sosyal çerçevede yaşlılık araştırılmış sonra Dünya’da ve Türkiye’de yaşlı nüfusun sayısal yapısı istatistiksel verilerden incelenmiş çalışmanın son aşamasında Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal haklar ve politikalar ele alınmış, güncel uygulamalar hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politikaların özellikle son on yılda ciddi oranda geliştiği ve toplumdaki yaşlıları kapsayacak seviyeye ulaştığı sonucuna ulaşılmış, geleceğe yönelik önerilerde tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yaşlılık, Sosyal Politika.

¹Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, tuncelgulnihal23@gmail.com.

²Doç.Dr. Fırat Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, huzun@firat.edu.tr

A Review On Social Policies Towards the Elders In Turkey

ABSTRACT

Human life comprises of a series of consecutive processes. After coming to the world, human beings gain personality, socialize, develop themselves by interacting and eventually complete this process by getting older. Aging is a concept that should be acknowledged from a social aspect. The concept of aging is not only an event that brings about physiological changes in humans, but it is also a gradual change process affecting the general structure of society. Along with aging, certain problems start to emerge in the individual and in the community. Nowadays, social policies applied on the elderly for eliminating these problems or reducing them to the minimum level have begun to gain importance. The world's population is aging and this situation affects Turkey as well. A process of change in the social policies applied to the elderly is going on in Turkey.

This study examines the social policies towards the elderly in Turkey. In the study, first, the conceptual and social framework of aging is laid out, then the state of elderly population in Turkey and in the world is examined through statistical data, and at the final part of the study, social rights and policies towards the elderly in Turkey are addressed and some information about current applications are presented. The study concludes that social policies towards the elderly in Turkey have developed significantly over the last decade and reached a level that covers the elderly in the society. Finally, certain recommendations were set forth for future research.

Keywords: Turkey, Elders, Social Policy.

GİRİŞ

Yaşlanma; kronolojik, biyolojik, fizyolojik, sosyal ve psikolojik boyutları olan, insanda doğumdan başlayarak ölüme kadar süren ve kaçınılmaz olan bir büyüme ve gelişme sürecidir. Eğer bir ülkede nüfus yaşlanmaya başlamış ise, o ülkenin demografik yapısında, işgücü piyasalarında, sosyal güvenlik sisteminde ve eğitim alanları gibi birçok alanda değişim kaçınılmazdır. HaloSueyo'nun (2014:28) da ifade ettiği gibi, bir ülkenin yaşlı nüfus yapısı o ülkenin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Aynı zamanda, bilginin ve teknolojinin üretim, tüketim süreçlerinde yaşanan ömür kısalığı, bireylerin ve toplumların yaşlılara bakış açısını da değişime uğratmıştır. Dolayısıyla bu değişimlerin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sonuçlar, yaşlılara yönelik sosyal politikaların uygulanmasını zorunlu hale getirmiştir. Aile ve Sosyal Pol. Bakanlığının ve TÜİK'in verileri göstermektedir ki, Türkiye'nin nüfus piramidinde yaşlıların payı çoğalmaktadır. Bu nedenle sosyal politika bağlamında; yaşlıların, sosyo-ekonomik ve psikolojik durumlarının incelenmesi ihtiyacı gündeme gelmektedir.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Doğru yolda ilerleyen bir tartışmaya başlamak için öncelikle sorunumuzun nesnesini oluşturan kavramların açıklıkla bilinmesi gerekmektedir. Böylelikle hem tartışmanın sağlam adımlar üzerinde yürümesi hem de tartışmanın tarafları arasında standart bir dilin/ortak bir dilin kurulması sağlanmış olacaktır. Bu amaçla yaşlılık ve sosyal politika kavramlarının genel tanımları yapılarak ortak bir zemin ortaya konulacaktır.

Öte yandan yaşlılık, çok boyutu olan ve kavramsal olarak iyi irdelenmesi gereken bir konudur. Yaşlılığın tanımının doğru yapılması oluşturulacak olan sosyal politikalar açısından önemlidir. Sosyal politikalar ile ilgili stratejiler geliştirilirken yaşlılık olgusu göz ardı edilemeyecek bir konumdadır ve sosyal politikaların önemli bir konumundadır.

1.1. Yaşlılık Kavramı

Yaşlılık genel olarak, yetişkinliğin bir uzantısı olarak yaşam süresinin ileriki döneminde fiziksel ve ruhsal değişimlerin yoğun bir şekilde görüldüğü bir evre olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 65 yaş ve üstündeki bireyleri yaşlı kabul etmektedir. Ancak bu sadece kronolojik yaşın sınırını

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

tanımlamaktadır. Yaşın ilerlemesiyle birlikte doku ve organlarda oluşan yaşlanma ise biyolojik yaşlanmadır. Öte yandan, toplumsal değerler ve kültürel yapı da yaşlının ve yaşlılığın yerini belirlemektedir.

Yaşlanma, her canlı için hayata başlayıp, ölüme kadar devam eden bir değişim süreci olarak kabul edilmektedir. Toplumda yaşlı denilince; bakıma muhtaç, yürüme güçlükleri olan, değişime kapalı, mutsuz, yalnız ve sosyal ilişkileri zayıflamış bireyler akla gelmektedir (DPT,2007). Yaşlılar fiziki güçsüzlükler ve diğer zayıflıkları nedeniyle güçten düşmekte, temel ihtiyaçlarını gidermede, alışveriş yapmada, yemek yemede, insanlarla ilişki kurmada, sokağa çıkmada, yürüme gibi basit ihtiyaçlarını gerçekleştirmede bile zorluk yaşamaktadırlar (Taşçı, 2010:176).

Yaşlılık sadece biyolojik bir olay olmayıp, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olaydır. Yaşlılık sosyal politika alanındaki en önemli konulardan biri olarak bilinmektedir. Dünya ölçeğinde gözle görülen bir şekilde yaşlıların sayısındaki artış, yaşlılara yönelik sosyal politikalara daha çok önem vermeye yol açmaktadır. Günümüzde yaşlılık ile ilgili politikalar ve programlar yaşam kalitesini ve genel sağlığı artırmaya odaklanmaktadır (Gould, 1999:165-174). Yaşam süresinin uzunluğu, biyolojik ve zihinsel sağlık, bilişsel, sosyal yeterlilik ve üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma sağlıklı yaşlanmanın göstergelerindedir. Bireylerin sağlıklı bir biçimde yaşlanması yalnızca bireysel özellikleriyle değil, toplumsal açıdan kendilerine sağlanacak psikososyal, ekonomik ve fizyolojik yöndeki destek hizmetleriyle de yakından ilişkilidir (www.ab.gov.tr). Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün yaptığı bir sınıflandırmaya göre;

- 45-59 yaş arası orta yaş,
- 60-74 yaş arası yaşlılık,
- 75-89 yaş arası ileri yaşlılık,
- 90 ve üstü ise ihtiyarlık kategorisine alınmıştır (<http://tuik.gov.tr>).

Biyolojik olarak kaçınılmaz olan bu sürecin sağlık, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları vardır. Yaşlanmaya bağlı olarak, insan vücudunun yapı ve fonksiyonlarında meydana gelen değişikliklere biyolojik yaşlılık, buna bağlı olarak organlarda meydana gelen değişikliklere fizyolojik yaşlılık, kişinin kendini yaşlı hissetmesine bağlı olarak yaşam görüşü ve yaşam şeklinin değişmesine duygusal yaşlılık, aynı yaşta olan bireylerle karşılaştırıldığında

toplum içinde fonksiyonların devam ettirilmesine ise fonksiyonel yaşlılık denir.

1.2.Sosyal Politika

Sosyal politika en genel anlamıyla, kamu yararı gözetilerek devlet eliyle yürütülmesi gereken sağlık, eğitim, savunma, bayındırlık ve işgücü piyasası gibi politikaların tümünü ifade eder. Sosyal politikanın bu tanımında devlet vurgusu olmasına rağmen, sosyal politika oluşturulması sürecinde etkili olan tek unsur kamu değildir. Meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, sosyal örgütlenmeler, yerel yönetimler ve sendikalarda sosyal politikaların oluşturulmasında ve güçlendirilmesinde önemli rol oynayan kurumlardır.

Sosyal politika, "sosyal nitelikli politikalar bütünü" (Altan, 2007:14), "ekonomik bakımdan bağımlı ve güçsüz insanları sermayeye karşı korumak, sömürülmelerini önlemek için devletin müdahalesi ile sınıflar arasında uyum ve denge sağlayıcı önlemler alınması" (Talas, 1997:53) ve "toplumun refahı ve sosyal barışın sağlanması için, ekonomik oluşumların sınıflar arasında yaratması mümkün dengesizlik ve adaletsizliklerini gidermeye yönelik önlemler" (Tokol ve Alper, 2014:5) olarak tanımlanmaktadır.

2.YAŞLILIĞA BAKIŞ

2.1.Toplumun Bakışı

Geleneksel toplum olarak anılan toplumlarda, yaşlılar saygı gören, tecrübelerinden yararlanan ve ailenin otoritesi konumundaki kişilerdir. Ailenin otoritesinde olan kişi ekonomik, politik, dini ve sosyal her konuda karar verendir. Benzer yönde tarım toplumunda da otorite yaşlının elindedir, bilginin ve geleneğin aktarımını yapan kişiler olduğundan yaşlılara değer verilir (Canatan, 2008:39-45). Tarihsel olarak bakıldığında birçok toplumda yaşlının üstün bir yeri vardır. Yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan sağlık problemlerinden dolayı yaşlı bireyler bir süre sonra başkalarının yardımına ihtiyaç duymaya başlar. Bu süreçle beraber yaşlı bireylerde ortaya çıkan kısmi ya da tam bağımlılık nedeniyle yaşlılar günlük yaşamlarını devam ettirmede bir başkasının yardımına gereksinim duymaktadır, ya da ailesinin diğer fertleri onları yalnız bırakmamak durumunda kalmaktadır. Ailelerin yaşlılara bakma sorumluluğunun ve sorumluluğu alma eğilimlerinin farklı sosyokültürel yapıya sahip tüm ailelerde, günden güne azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

yaşlı bakım sorununu sadece ailelerin değil, yaşlılığı ve yaşlı sayısı hızla artan toplumların da sorunu haline gelmiş, yöneticilerin konuya eğilmelerini gerektirmiştir. Yaşlanmayla birlikte kişilerin yaşamlarındaki hareketlilik yerini daha durağan bir hayata bırakmaktadır. Emeklilik, çocukların evlenmesi, eşin kaybedilmesi, yalnızlık, sağlık problemleri (kas ve kemiklerin zayıflaması, kilo artışı, su alımı ve beslenme bozuklukları kişinin kendisinde ya da yaşıyorsa eşinde görme, işitme problemleri ile birlikte diğer sağlık problemlerinin ortaya çıkması, kronik rahatsızlıkların etkisinin artışıyla fiziksel yapıdaki olumsuz yöndeki değişimin) artışı gibi kabul etmekte zorlanılan birçok farklı durum yaşlanma sürecinde gerçekleşmektedir. Yaşlı kadınlarda yalnızlık başta olmak üzere bu durumlar daha belirgin şekilde gözlenmektedir (Arun ve vd.,2013:734–739).

Bağımsızlıklarını korumak istemelerine rağmen çevrelerindeki değişimler/yenilikler, genellikle yaşlılara kaygı verir ve uyum sorunları yaşatır. Bu nedenle kendi başlarına yaşayan yaşlıların çocuklarıyla yaşayanlardan daha mutlu oldukları bilinmektedir (Öz, 2002:18). İnsanlar yaşlandıkça, yaşamın anlamı da değişmektedir (Kurt, 2008:24). Yaşlılık döneminde karşılaşılan sorunların başında sosyal uyum ve yaşam doyumu sorunu gelmektedir. Eğitim, meslek, gelir durumu, yaşanılan yer, çevre gibi faktörler, yaşlının sosyal özelliklerini ve uyumunu farklılaştırmaktadır (Kurt, 2008:33).Yaşlılığı güvence altında, mutlu ve doymuş kişilerin oluşturduğu toplumlarda yaşamın daha rahat sürdürüleceği aşikârdır. Gün geçtikçe Türkiye’de de yaşlılığın ve kadın yaşlı sayısının artması nedeniyle ve kadın-erkek, genç-orta yaşlı tüm insanların gelecekte aynı konuma düşeceğinin bilincinde olarak, yaşam kalitesini yükseltmek için çalışması, gerekenleri önceden düşünmesi ve yapması gerekliliği açıktır.

2.2.Bireyin Bakışı

Yaşlı bir birey için aile en önemli destektir. Çoğu zaman yaşlı bireyin özellikle eşin kaybindan sonra yaşamının geri kalan kısmını nerede ve kimlerle geçireceği konusunda yaşlı birey tereddütte kalır. Bu kararı verirken yaşlı bireyin tercih hakkını kullanması, yetişkin çocukların anne-babalarının yaşamıyla ilgili ebeveyn rolüne geçmemesi çok önemlidir. Kültürel değerler sistemi açısından, geleneksel toplumda yaşlıların bakımının çocukları tarafından gerçekleştirilmesi önemli bir değer olarak kabul edilmektedir

(Kâğıtçıbaşı, 2000:124;Tatar, 2002:283). Ailede bireysel bağımsızlık ve kişiler arası bağıllık yerine karşılıklı bağımlılığın kabul gördüğü ülkemizde, önce çocuğun ana-babaya bağımlılığı, yaşlılıkta da ana-babanın yetişkin çocuklarına bağımlılığı desteklenir. Geleneksel aile yapımızda, yetişkin çocuklar ana-babasına ölünceye kadar bakma, etkileşimi sürdürme ve yalnız bırakmama çabasındadır. Çünkü toplum, ailesi tarafından yalnız bırakılan yaşlının çocuklarını kınar. Bunların altında "ataya saygı ve sahip olma" sorumluluğu yatmaktadır. Ancak, yaşanan hızlı sosyal değişimler "yaşlı bireyin de yalnız yaşamasını ve tercih hakkını kullanmasını" olumlu bir değer olarak kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır (Kâğıtçıbaşı, 2000:125; İçli,2002:261). Ülkemizde de yalnız yaşayan yaşlı bireylerde görülen en önemli olumsuzluklardan biri, intihar girişimlerinin artmasıdır. Bu oran erkeklerde kadınlara oranla daha yüksektir. Bunun nedeni, özellikle kentsel bölgede kadının çalışma hayatına atılmasıyla yaşlı kadın ebeveynin ev işleri ve çocuk bakımını ya doğrudan ya da katkı vererek sürdürmesi nedeniyle kadının kendini işe yarar ve değerli hissetmesinden kaynaklanabilir (İçli, 2002:261).

3.YAŞLILIKIN BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

Yaşlıların yaşadıkları problemler arasında ekonomik sıkıntılar, bedensel, ruhsal ve bilişsel sağlık problemleri (Güven ve Şener, 2010:182), barınma sorunları ve yaşlılığa uyum sorunları ile yaşlının bakıma muhtaç hâle gelmesi (Arslan ve Bölükbaş, 2003:238), çevresiyle iletişimde problemler yaşaması, bazı yakınlarının kaybını yaşaması (Özer, 2001), çocuklarının evden ayrılması (İçli, 2010:12) yaşadıkları problemlerden sayılabilir. Yaşlılık döneminde bireyin hayatında yaşanan bir diğer sorun ise rol geçişleridir. Yaşlı birey, iş yaşamından ayrılma ve emekliliğin başlaması, boş zamanların artması ve çocukların evden ayrılmasıyla uyum sorunu yaşayabilir. Bu dönemde, birey hayatın yeniden gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi konusunda psikolojik danışmadan yararlanabilir. Birey yaşlanırken hayatında da pek çok değişim yaşamakta, bir yandan fiziksel ve zihinsel yeterlikle ilgili sorunlarla baş etmeye çalışırken, bir yandan da tanıdıklarının ölümleriyle yüzleşmektedir. Bu gibi durumlarda yaşlıya kendini yalnız hissettirmeyecek gruplara danışma uygulamaları faydalı olabilir (Kaygusuz ve Kalkan, 2008:252). Yaşlılık dönemindeki ekonomik sıkıntılar; bedensel, ruhsal ve bilişsel sağlık problemleri; barınma sorunları ve yaşlılığa uyum sorunları ile

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

yaşlıların bakıma muhtaç hâle gelmesi (Özer, 2001). Çevresiyle iletişimde problemler yaşaması; bazı yakınlarının ölmesi çocukların evden ayrılması gibi sorunlar ile günlük hayatın getirdiği stres gibi problemlerin aşılması konusunda psikolojik danışmanlara büyük roller düşmektedir. Yetişkinlik döneminden yaşlılık dönemine kadar olan sürede bireye uygulanacak psikolojik yardımlarla yaşlılık döneminde yaşayacağı olası problemlerden daha az etkilenmiş olurlar. Bu dönemde bireyi güçlü kılmak için farkındalığının artırılması ve yeni bir yaşam plânı da hazırlanabilmektedir. Yaşlılara hizmet verilen kurumlarda rehberlik ve psikolojik danışma merkezlerinde, ayarlayıcı rehberlik kapsamında çalışma plân ve programları hazırlanarak yaşlılara maksimum fayda sağlayacak uygulamalar belirlenebilir (Kaygusuz ve Kalkan, 2008:253).

Grafik 1 Yaşlı Bireylerin Gelecekte Huzurevini Bir Yaşam Tercihi Olarak Düşünme Nedenleri, 2016

Kaynak: TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, 2016

4. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YAŞLILIĞIN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ

4.1. Dünyada Ve Türkiye'de Yaşlıların Demografik Özellikleri

Nüfusun yaşlanması, bir nüfusun yaş yapısının değişerek, o nüfustaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların (65 yaş üstü payının) artmasıdır. İnsanların yaşlarının ilerlemesi, yaş almaları ya da büyümeleri fizyolojik bir süreçtir. Dünya nüfusunun 2016 yılında %8,7'sini yaşlı nüfus oluşturmaktadır. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla %31,3 ile Monako, %27,3 ile Japonya ve %21,8 ile Almanya oldu. Türkiye bu sıralamada 167 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>).

Demografik açıdan bakıldığında yaşlanma, ölüm ve doğurganlığın (az çocuk doğması ve daha fazla kişinin yaşlılığa ulaşması) bir sonucu olmaktadır (WHO 1998). Dünyada yaşlı nüfusun artış hızı (%2,1), genel nüfus artış hızından (%1,2) daha fazladır. Dünya nüfusu son 100 yılda (1950-2050) 4 kat artarken, yaşlı nüfusun 10 kat artacak olması dikkatle altının çizilmesi gereken önemli bir konudur. Dünyada en fazla yaşlı nüfusun artış göstereceği ülkenin 2008- 2040 arasında %316 ile Singapur olacağı belirtilmektedir (Allen vd.,2002:2; Kinsella vd., 2009:10). Dünya genelinde 900 milyon 60 yaş ve üstü insan bulunuyor. Bu rakamın 2050'ye kadar yaklaşık iki kat artarak 2 milyara ulaşması bekleniyor. Birçok ülkede her beş kişiden biri, 60 yaş ve üstünde bulunuyor. Türkiye'de 60 yaş ve üstü kişi sayısı 8,8 milyonla nüfusun yüzde 11,2'sini oluştururken, 2050'ye kadar bu sayının 25,5 milyona ulaşacağı öngörülüyor (<https://www.ntv.com.tr>). Yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak yaşlı bağımlılık oranları da zamanla artmıştır. Bu oran, 1940 yılında 6,5 iken, 1970 yılında yüzde 8,2'ye yükselmiştir (Tezcan ve Seçkiner, 2012:4). Söz konusu oran 2016 yılında 12,3'tür ve 2023 yılında 15,0 olması beklenmektedir (TÜİK 2015'a, 2017). Daha önce de sık sık vurgulandığı üzere Türkiye, hızla yaşlanan ülkelerden biridir. Nüfus projeksiyonlarına göre, Türkiye'de 2008-2040 yılları arasında yaşlı nüfusun, %201 oranında artış göstereceği öngörülmektedir. Yaşlılık endeksi 1950 yılında 8,6 iken, 1990 yılında 12,2 olmuştur ve 2025 yılında da bu endeksin 21,2'ye yükselmesi beklenmektedir (Kinsella ve vd., 2009:13).

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

Türkiye’de 2015 yılında 31 olan ortanca yaş, 2016 yılında önceki yıla göre artış göstererek 31,4 olmuştur. Ortanca yaş erkeklerde 30,8 iken, kadınlarda 32 olarak gerçekleşti. Yirminci yüzyılda dünya nüfusunun temel özelliklerinden biri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşlı insanların sayısında önemli bir artış olmasıdır (WHO, 1998). Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il, 2016 yılında %18,1 ile Sinop oldu. Bu ili %16,5 ile Kastamonu ve %15,4 ile Çankırı izledi. Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu il ise %3,2 ile Şırnak oldu. Bu ili %3,3 ile Hakkâri ve %3,6 ile Van izledi. Yaşlı nüfus oranı son beş yılda %17,1 arttı. Yaşlı nüfus (65 ve daha yukarı yaş) 2012 yılında 5 milyon 682 bin 3 kişi iken son beş yılda %17,1 artarak 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2012 yılında %7,5 iken, 2016 yılında %8,3’e yükseldi(<http://www.tuik.gov.tr>). Yaşlı nüfusun %43,9’unu erkek nüfus, %56,1’ini kadın nüfus oluşturdu. Yaşlı nüfusun 2012 yılında %60,3’ü 65-74 yaş grubunda, %32,5’i 75-84 yaş grubunda ve %7,1’i 85 ve daha yukarı yaş grubunda iken, 2016 yılında %61,5’i 65-74 yaş grubunda, %30,2’si 75-84 yaş grubunda ve %8,2’si 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldı. Türkiye’de ikamet eden nüfus 2017 yılında, bir önceki yıla göre 995 bin 654 kişi arttı. Erkek nüfus 40 milyon 535 bin 135 kişi olurken, kadın nüfus 40 milyon 275 bin 390 kişi oldu. Buna göre toplam nüfusun %50,2’sini erkekler, %49,8’ini ise kadınlar oluşturdu (<http://www.tuik.gov.tr>).

Nüfusun yaşlanması ve yaş gruplarının oranındaki değişim basit bir süreç olmayıp, bu farklılaşma her geçen gün daha da belirginleşmekte ve küresel bir olgu haline dönüşmektedir. Günümüzde nüfusun yaşlanma sürecini en üst seviyede yaşayan Avrupa ülkelerinde 65 yaş üstü nüfus çalışma çağındaki nüfusa oranlandığında, yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %34,5 olacağı hesaplanmaktadır (www.ab.gov.tr). Avrupa Birliği ile Türkiye’yi karşılaştırdığımızda, yaklaşık 29 olan yaş ortalaması ve %14,4’lük yaşlı bağımlılık oranı ile Türkiye daha genç ve dinamik bir tablo ortaya koymasına rağmen ileri aşamalarda yaşlı nüfusun Türkiye açısından da baskı yaratacağı düşünülmektedir. Dünya genelinde nüfusun yaşlanması ile ilgili olarak benzeri olmayan bir süreç yaşanmaktadır. Geçmişe ait doğum ve ölüm oranlarındaki değişime bakıldığında, doğurganlık oranları düşmekte, yaşam beklentisi artmakta ve tüm bunlar küresel yaş yapısının değişimine neden

olmaktadır. “Nüfusun yaşlanması bir nüfusun yaş yapısının değişerek, o nüfustaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların (60 yaş üstü veya 65 yaş üstü) payının giderek artmasıdır. Küresel yaşlanma süreci ‘demografik dönüşüm’ olarak da adlandırılmaktadır. Bu dönüşümde nüfusun yaş grupları yapılanması şekil değiştirmekte, ölümlülük ve doğurganlıkta azalma ile doğumdan sonra beklenen yaşam süresinde artış olmakta ve çocuk ve gençlerin nüfus içinde oranı azalırken, yaşlıların toplam nüfusun içindeki oranı artış göstermektedir” (TÜİK, 2012:1).

Bu bağlamda nüfusun yaşlanması, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin ilgilendiği önemli konulardan biridir (Bloom vd., 2011:1). Küresel ve ulusal düzeyde nüfusun yaşlanması ve demografik dönüşüm ekonomik, sosyal, demografik vb. birçok problemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Nüfusun yaşlanmasının yarattığı sorunların en önemlisi ise işgücü arzının değişmesidir. Nüfusun yaşlanmasıyla, nüfusun yaş bileşeni değiştiği için iktisadi faaliyetlere katılamayan ve işgücüne katılımı olmayan nüfus artmakta, bunun sonucunda işgücü arzı değişmektedir. Bir başka deyişle, nüfusun yaş yapısı içinde 60 ve üstü yaş grubundaki insanların sayısındaki artış ile birlikte çalışabilecek yaştaki nüfus azalmaktadır. Nüfusun yaş yapısındaki değişim, yani nüfusun yaşlanması, toplam işgücü arzını, yaşlı işgücünün verimliliğini, istihdam yapısını, ücret gelirlerini, tasarrufları, üretimi ve tüketimi en önemlisi ise işgücü piyasalarını ve istihdam yapısı ile ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Bu bağlamda nüfusun yaş yapısı ekonomik büyümeyi etkileyen çok önemli dışsal bir değişkendir (Bloom vd., 2008:15-16). Diğer yandan yaşlı nüfusun artmasının, işgücü piyasalarına ve ekonomik büyümeye olan etkilerinin yanında, sağlık ve sosyal güvenlik sistemlerine olan etkileri de çok önemlidir. Nüfusun yaşlanması yaşam beklentisinin artışı ve doğurganlıktaki düşüğe bağlı bir durumdur. Ülkelerde, çoğunlukla toplam nüfus içinde yaşlı bağımlılık oranı artarken gençlik bağımlılık oranı azalmaktadır. Böylece toplam yaş bağımlılık oranı da artmaya devam etmektedir (Herrmann, 2012:24). Bu bağlamda özellikle gelişmiş ülkelerde doğum oranının düşük olması ve buna bağlı olarak nüfus artış hızının giderek azalması gibi nedenler, yaşlı nüfus yapısını yaratarak yaşlı bağımlılık oranı (yükü) artmaktadır.

Tablo 1 Yıllara, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus 1935 – 2017

YIL	YAŞ GRUBU	ORAN	YIL	YAŞ GRUBU	ORAN
1935	0-14	41,2	1980	0-14	39,0
	15-65	54,4		15-65	55,9
	65+	3,9		65+	4,7
1940	0-14	42,1	1990	0-14	35,0
	15-65	54,3		15-65	60,7
	65+	3,5		65+	4,3
1950	0-14	38,3	2000	0-14	29,8
	15-65	58,3		15-65	64,5
	65+	3,3		0-14	39,0
1960	0-14	41,2	2010	0-14	25,6
	15-65	55,1		15-65	67,2
	65+	3,5		65+	7,2
1970	0-14	41,8	2017	0-14	23,6
	15-65	53,8		15-65	67,9
	65+	4,4		65+	8,5

Kaynak: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.04.2018

Tablo 1 de yıllara, yaş grubuna ve cinsiyete göre nüfus dağılımları verilmektedir. Tabloda 0-14 yaş grubundaki yaş oranları 1940 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış, devamında dalgalanmalar yaşanmış ve 1980 yılından 2017 yılına doğru 0-14 yaş grubunda düşüşler meydana gelmiştir. 15-65 yaş dağılımında ise, en yüksek seviyeye 2017 yılında geldiği görülmektedir. 15-65 yaş oranları 1980’den itibaren sürekli artış göstermiştir.

65+ yaş grubuna bakacak olursak da 1940 ve 1980 yılları arasında dalgalanmalar yaşamış ancak 1990 yılından itibaren 65+ yaş grubunda gözle görülür bir artış meydana gelmiş ve bu oran artmaya devam etmektedir.

Tablo 2 Yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2018, 2023, 2040,2060, 2080

	2018	2023	2040	2060	2080
Yaş grubu Age Grup	Toplam Total	Toplam Total	Toplam Total	Toplam Total	Toplam Total
60-64	3 437 773	4 042 522	5 996 633	6 483 670	6 484 907
65-69	2 604 978	3 258 389	5 134 906	6 000 215	6 275 407
70-74	1 849 910	2 367 384	3 924 187	5 585 785	5 870 277
75-79	1 257 817	1 561 777	3 448 546	5 077 366	5 201 735
80-84	790 992	935 541	2 137 314	3 948 214	4 658 887
85-89	484 644	477 476	1 183 678	2 333 809	3 143 210
90-94	146 412	215 080	426 626	927 564	1 586 068
95-99	23 611	45 952	97 388	306 241	536 303
100+	4 990	6 353	21 324	63 593	141 471

Kaynak: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 05.04.2018

Tablo 2 ye bakacak olursak, 2018, 2023, 2040, 2060 ve 2080 yıllarına göre tahmini yaşlı nüfusu verilmektedir. Yaşlı nüfusunda artış gün geçtikçe büyük bir artış göstermektedir. 2018 de 60-64 yaş yaşlı nüfusu 3 437 773 olurken bu oranın 2080 de iki katı bir artış göstererek 6 484 907 olacağı

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

beklenmektedir. Nüfustaki en yüksek nüfus ortalamasının ise 60-64 yaş grubunda olacağı beklenmektedir.

5.TÜRKİYE’DE YAŞLILARA YÖNELİK UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

Yaşlılara yönelik olarak üretilmesi düşünülen politikalar, sosyal politika alanındaki en önemli konulardan biri olarak bilinmektedir. Dünya ölçeğinde gözle görülen bir şekilde yaşlıların sayısındaki artış, yaşlılara yönelik sosyal politikalara daha fazla önem vermeye yol açmaktadır. “Yaşlılık” diye bilinen dönem, insanlar için uğranılması kaçınılmaz bir sürece işaret etmektedir. Bu dönem ile birlikte, dönemin kendine has özellikleri ile karşılaşılması da muhakkak olmaktadır. Bu anlamda, yaşlılık döneminde fiziki güçsüzlüklerden başlayan ve diğer çeşitli zayıflıklara uzanan bir güçten düşme ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu bakımdan yaşlıların, yemek yeme, temel ihtiyaçlarını giderme, alışveriş yapma, insanlarla ilişki kurma, sokağa çıkma, yürüme gibi konularda desteklenmesi gündeme gelmektedir. Yaşlılara dönük sosyal politikalar, bu desteğin somut “sosyal” yönü olarak bilinmektedir. Bu çerçevede, bakım hizmetleri, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar ve çeşitli emeklilik sistemleri yolu ile yaşlılara yönelik sosyal politikalar geliştirilmektedir ve uygulanmaktadır.

Yaşlı bakım hizmetleri sosyal hizmetlerin çalışma alanlarından biridir. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan yaşlı ilkelerinde, yaşlının aile ve toplum tarafından desteklenmesi, ihtiyacı olanlara uygun bakım hizmetleri sağlanması ve yaşlıya yönelik hizmetlerin çoğunun devlet tarafından sağlanması gerektiği bildirilmektedir (Fadıloğlu, 2006:18-20). Türkiye’de yaşlı hizmetleri ilk defa 1963 yılında Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla kamu hizmetleri içerisindeki yerini almıştır. 1982 Anayasanın 61. maddesinde yaşlılara yönelik olarak “Yaşlılar devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir” hükmü yer almaktadır (Akgün vd., 2004:265). Yaşlılara götürülen sosyal refah hizmetleri iki başlık altında toplanabilir:

- Sosyal güvenlik hizmetleri: Sosyal Güvenlik Kurumu’na bağlı olarak çalışmış yaşlılar güvenlik kapsamında yer alırlar. Sosyal güvenlik

kapsamı dışında kalan 65 yaş ve üzerindeki bireyler; 1976 yılında yürürlüğe giren 2022 sayılı “65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz, kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması hakkındaki yasa” ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır (Eraslan vd.,1995:174; Onat, 2001:22).

- Sosyal Hizmetler: Ülkemizde sosyal yoksunluk ve/veya ekonomik yoksulluk içinde bulunan yaşlıların yaşam standartlarını koruma ve yükseltme amaçlı tüm hizmetleri planlamak, düzenlemek, izlemek, koordine etmek ve denetlemekle görevli SHÇEK’in bu hizmetleri kurum bakım hizmetleri, evde bakım hizmetleri, yaşlı kulüpleri, yaşlı hizmet merkezleri ile yaşlı bakım ve rehabilitasyon hizmetleri olmak üzere toplam beş temel alanda toplanmaktadır (Eraslan vd., 1995:175; Dönümcü, 2006:44).

5.1.Huzurevleri

60 yaş ve üzerindeki yaşlı kişilerin huzurlu bir ortamda korumak, bakmak ve bu kişilerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşudur. Huzurevleri yaşlı açısından değerlendirildiğinde, geleneksel aile içinde saygın bir yeri, otoritesi olan yaşlının aile dışında bir bakım biçimi olan huzurevine yerleştirilmesi özellikle yaşlı açısından kolay kabullenilir bir durum değildir. Toplumdaki statüsünü yitirmek ve evinde alıştığı yaşamdan vazgeçmek yaşlı için zor bir durumdur. Yaşlı için evi; bildiği, hâkim olduğu, içinde kendini güvende ve özgür hissettiği, anılarıyla beraber olduğu bir ortamdır. Ülkemizde yaşlının mümkün olduğunca evinde, yakın çevresinden koparılmadan ihtiyaçlarının karşılanarak bakımlarının sağlanması yönünde çalışmalara başlanmıştır.

Ülkemizde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, diğer bakanlıklar, belediyeler, dernek ve vakıflar, özel huzurevleri ve azınlıklar huzurevi işletmektedirler. Bu huzurevlerinde yaşlılara; yeme-içme, barınma, psikososyal destek hizmetleri vb. hizmetler sunulmaktadır. "Türkiye genelinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı huzurevlerinden 13 bin 159, özel huzurevlerinden ise 6 bin 659 olmak üzere, toplamda 19 bin 818 kişi faydalanmaktadır. Türkiye'de "yaşlı" olarak tanımlanan 65 yaş üstü nüfusun tüm nüfusa oranı yüzde 8 oranında iken, 2050'de bu oranın yüzde 22'yi bulması öngörülüyor". Bu verilerden hareketle, yaşlı vatandaşlara yönelik "Ulusal Yaşlanma Uygulama

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

Programı" ile bakanlık birçok yeni uygulamayı hayata geçirerek, binlerce yaşlıyı evde ailelerinin yanında ve huzurevlerinde bakılmasını sağlamaktadır. Bakanlığın verilerine göre, Kasım 2016 itibarıyla bakanlığa bağlı 14 bin 439 kapasiteli 140 huzurevi ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde 13 bin 159 kişiye hizmet sunuluyor. Ayrıca 9 bin 514 kapasiteli 170 özel huzurevinde de 6 bin 659 yaşlının bakımı gerçekleştiriliyor. Bu kapsamda hâlihazırda bakanlığa bağlı ve özel huzurevlerinde toplamda 19 bin 818 kişi kalıyor. Maddi imkânı bulunmayan ve bakanlığa bağlı huzurevlerinde kalan bakıma muhtaç yaşlıların bütün masrafları devlet tarafından karşılanırken, bu kapsamda 4 bin 533 kişi ücretsiz bakım hizmeti alıyor.

5.2. Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Yaşlı kişilerin yaşamlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmeleri amacıyla, kendi kendilerini idare edebilecek şekilde rehabilitasyonlarının sağlandığı, tedavisi mümkün olmayanların ise sürekli olarak özel bakım altına alındığı yatılı sosyal hizmet kuruluşunu ifade etmektedir. Huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, yaşlı kişilerin yaşamlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmeleri amacıyla, kendi kendilerini idare edebilecek şekilde rehabilitasyonlarının sağlandığı, tedavisi mümkün olmayanların ise sürekli olarak özel bakım altına alındığı yatılı sosyal hizmet kuruluşunu ifade etmektedir.

Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerine kabul edilecek yaşlılarda aranan nitelikler:

- 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak.
- Kendi gereksinimlerini karşılamasını engelleyici bir rahatsızlığı bulunmamak yeme, içme, banyo, tuvalet ve bunun gibi günlük yaşam etkinliklerini bağımsız olarak yapabilecek durumda olmak.
- Ruh sağlığı yerinde olmak.
- Bulaşıcı hastalığı olmamak.
- Uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak.

Sosyal veya ekonomik yoksunluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

5.3.Yerel Yönetimlerce Verilen Hizmetler

Bu çerçevede belediyeler, yardıma muhtaç olan yaşlıların barınması için huzurevi yapmakta, ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmakta, gıda, yakacak, ev temizliği hizmetlerine destek olmak, belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamak gibi görevleri yerine getirmektedirler. Ekonomik ve kültürel olarak çok gelişmiş belediyeler ise, seminer ve poliklinik hizmetleri, aşevinden evlere yemek dağıtımını, nakdi yardım, ambulansla evden sağlık hizmeti vermek, özel gün kutlamalarına, sinema ve tiyatro etkinliklerine, davetlere katılımları sağlanmakta ve gezi programları düzenlenmektedir. Ancak, bu görevler özellikle Büyükşehir Belediyeleri ile nüfus ve gelişmişlik bakımından büyük olan il ve ilçe belediyelerince yerine getirilmektedir. Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları kanunlarda genel hatları ile belirlenmiştir. Belediyeler yasal olarak, sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek ve bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmaktadırlar (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

5.4.Yaşlı Hizmet Merkezleri

Bu merkezler, akıl ve ruh sağlığı yerinde olan, tıbbi bakıma ihtiyacı olmayan ve herhangi bir özrü bulunmayan yaşlının bakımı ile ilgili olarak hane halkının tek başına veya diğer destek unsurlarına (komşu, akraba) rağmen yetersiz kaldığı durumlarda yaşlılara evde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için yaşam ortamlarının iyileştirilmesi, günlük yaşam faaliyetlerine yardımcı olunması amacıyla imkânlar ölçüsünde "Evde Bakım Hizmeti" sunumunu da gerçekleştirebilmektedirler (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

5.5.Alzheimer Hastası Yaşlılar Gündüzlü Bakım Merkezi

Ailesinin yanında yaşayan Alzheimer hastası yaşlıların evde tek başına kalmasından kaynaklanan riskleri ortadan kaldırarak yaşlının güvenliğini sağlamak, Alzheimer hastası yaşlıyı çeşitli etkinliklerle aktif hale getirerek yaşlıda oluşacak ajitasyonu azaltabilmek, bu yaşlıların aileleri ile

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

dayanışma ve paylaşma sağlanarak ailelerdeki çaresizlik ve suçluluk duygularının azalmasını sağlamak, aileleri gündüzlü bakım merkezine yönlterek huzurevleri ve bakım evlerindeki yığılmaları önlemek ve Alzheimer hastası yaşlıların gündüzlü bakımlarını sağlayarak yaşlıya ve ailesine destek vermek amacıyla kurulmuş merkezlerdir (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

5.6.Bakım Hizmetleri

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile engelli ve yaşlı bireylerin kurum bakımından sorumlu kılınmıştır. Bu sorumluluk çerçevesinde; gündüzlü ve yatılı bakım kuruluşları aracılığı ile korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç kişilere sosyal hizmet sunulmaktadır. Başkasının bakımına muhtaç durumdaki kişilere resmî veya özel bakım merkezlerinde ya da ikametgâhlarında bakım hizmeti verilmesi konusunda kişinin gelir durumu dikkate alınmaktadır. Bakım hizmetleri kurum bakımı ve evde bakım hizmetleri olmak üzere iki türlü verilmektedir. Bakım hizmetlerinden faydalanan kişilerin % 27’si 60 + yaş grubunda bulunmaktadır (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

5.7.Evde Bakım Hizmeti

5378 sayılı Engelliler Kanunu ile evde bakım hizmetlerinin verilmesi imkânı sağlanmıştır. Buna göre, bakıma muhtaç yaşlı ve engelli bireyler için nitelikli ve sistemli bakım hizmetlerinin verilmesine yönelik düzenlemeler getirmekte ve öncelik, kurum bakımından çok kişinin sosyal ve fiziksel çevresinden ayrılmaksızın bakımının sağlandığı, evde bakım modeline yer verilmektedir. Kanunun bu konudaki hükmü gereğince, engellilerin ikamet ettiği hanede kişi başına gelir düzeyinin aylık net asgarî ücret tutarının 2/3’ünden daha az olması ve sağlık kurulu raporunda %50 + ağır engelli olması şartı aranmaktadır. Evde bakım aylığı, engelliye bakmakla yükümlü olan ve bilfiil engellinin bakımını yapan kişiye verilmektedir. Evde bakım uygulamasına ilişkin olarak ilgili mevzuat hükümlerine göre; evde bakılan engelliler için Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakım ücreti olarak her ay bir aylık net asgari ücret tutarında ödeme yapılmaktadır (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

5.8.Yaşlılık Aylığı

Ülkemizde 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz, Kimsesiz Türk Yaşlılık aylığı, çalışma hayatının normal olarak sonlanması sonucunda belli şartların yerine getirilmesi sonucu bağlanan aylıktır. Vatandaşına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun’un uygulamaları 1977 yılından beri devam etmektedir. Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü tarafından 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında ödenen aylıklar, 2012 yılından itibaren 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ödenmeye başlanılmıştır. Yaşlılık aylığı, çalışma hayatının normal olarak sonlanması sonucunda belli şartların yerine getirilmesi sonucu bağlanan aylıktır. 65 yaşını doldurmuş olan, Sosyal Güvenlik Kurumundan (SSK, Emekli Sandığı, BAĞ-KUR) gelir ve aylık hakkından yararlanmayan, Sosyal Güvenlik Kurumu’na prim ödemeyen, Muhtaçlık sınırından az geliri (2017 itibarıyla 423 lira) olan ve bu durumu valiliklerce ya da kaymakamlıklarca tespit edilen kişiler 65 yaş aylığı almak için başvuru yapabilir.

- Aylık bağlama işlemleri, defterdarlıklar /mal müdürlükleri tarafından tüm belgelerin eksiksiz olarak ulaşmasıyla ve geliş sırasına konularak yapılır.
- İlk ödeme, herhangi bir Ziraat Bankası şubesi tarafından daha sonraki ödemeler ise herhangi bir PTT şubesi kanalıyla yapılır.
- 2017 yılının ikinci dönemi için ödenecek bir aylık 2022 maaş tutarı 251,48 TL, üç aylık maaş tutarı ise 754,45 TL.

2018 yılının birinci döneminde yani Ocak ve Haziran ayları arasında ödenecek bir aylık maaş tutarı: 261,54 TL, üç aylık maaş tutarı ise 784,64 TL, 2018 yılının ikinci döneminde yani Temmuz-Aralık arasında ödenecek bir aylık maaş tutarı: 270,70 TL, üç aylık toplam maaş tutarı ise 812,10 TL olarak ödenecek (www.yenisafak.com).

65 yaş maaşı almanın şartları;

- 65 yaşını doldurmuş olmak

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

- Herhangi bir sosyal güvencesi olmamak ve emekli maaşı almıyor olmak
- Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) dul maaşı, yetim maaşı ve benzeri bir maaş almıyor olmak
- Sigortalı olarak herhangi bir işte çalışmıyor olmak
- Aylık toplam gelirin muhtaçlık sınırı altında olması. 2018 yılı için aylık muhtaçlık sınırı 483 TL’dir.

Yukarıda saydığımız şartları taşıyan tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları 65 yaş aylığı almak için başvuru yapma hakkında sahiptirler (Aile ve Sosyal Pol. Bak. Ulusal Eylem Planı, 2013).

6.TÜRKİYE YAŞLI BAKIMI VE BAKIM EVLERİ İSTATİSTİKLERİ

Türkiye’de yaşlıların ve yardıma muhtaç kişilerin korunması için yaşlı evleri, aceze evi, güçsüzler evi, düşkünler evi yapılması, cumhuriyetin ilanından sonra 1930 yılında çıkarılan yasayla, kamu kuruluşları ve belediyelerin görev kapsamına sokulmuştur. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2007-2013) yaşlılara yönelik olarak evde bakım hizmetinin desteklenmesi, kurumsal bakım konusunda huzurevlerinin sayısı ve kalitesinin artırılmasının hedeflendiği belirtilmiştir. “Ülkemizde yaşlı nüfusta gözlenen artış ve aile yapısının değişime uğraması gibi nedenler, yaşlı kesime götürülecek hizmetlerin öneminin artırılması” ifadesine dayandırılmakta olduğu görülmektedir (<http://www.dpt.gov.tr>). Türkiye’de dernek ve vakıflara, azınlıklara ait kuruluşlar ile gerçek kişilere ait kuruluşlarda yaşlı bakım hizmeti verilebilmektedir (DPT, 2007:22). Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevleri Yönetmeliği hükümleri içinde, 55 yaş ve daha yukarı yaşlarda olup sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunan, kuruluş bakımına ihtiyacı olan (60 ya da 65 yaş üzeri) yaşlı kişilerin özel huzur evlerinde, özel bakıma ihtiyaç duyan yaşlıların ise bakımevlerinde bakım ve korunmalarının sağlanması gereği yer almaktadır.

SONUÇ

Tarihi boyunca Türk Toplumunu, yaşlıların korunmasına önem veren, toplumsal bir yapıya sahip olagelmıştır. Özellikle aile içi ve toplumsal

süreçlerde belirleyici rol oynayan yaşlılar;sevgi ve saygı kavramları ile birlikte anılmıştır.

Ancak bilginin hızlı üretilip hızlı tüketilmesi ve yaşam sürelerinin uzaması, günümüz toplumunda yaşlılara gösterilen sevgi ve saygı algısını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle Türkiye'de yaşlı nüfus oranında görülen artış, bu durumu tetikler niteliktedir. Öyle ki yaşlı bireyler, aile/toplum/devlet için yük olarak algılanmaya ve izole/dışlanmış bir yaşam modülüne itilmiştir. Dolayısıyla bu durum; sağlık, sosyal ve ekonomik açıdan birçok problemin kaynağı haline gelmiştir.

Bu amaçla yaşlılara yönelik bakım hizmetleri, son yıllarda gelişmekte olmasıyla birlikte, kurumsal bakım hizmetlerinin daha da geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Türkiye'de yaşlanma olgusu, ivedilikle aktif bir sosyal politika bağlamında değerlendirilmeli ve sonuç odaklı politikalar geliştirilmelidir. Aynı zamanda yaşlanma karşısında geliştirilecek sosyal politikaların niteliği sadece geleceğe yönelik değil, bugünü de kapsayacak şekilde yapılandırılmamalıdır.

Bu doğrultuda yaşlıların sosyal hayata katılımı sağlanmalı ve uygun ortamlar hazırlanmalıdır. Bu hizmetlerin temel amacı, bireyin mutluluğu ve huzuru olmalıdır. En önemlisi de bireye ait adil gelir, çalışma hakkı, sağlık hakkı, aile hakkı, konut ve barınma hakları güvence altına alınmalıdır. Aynı zamanda yaşlı ve yaşlı yakınlarının bilinçlendirilmesi içinde çalışmalar yapılmalıdır.

Sonuç olarak yaşlı bakımının, çeşitli yönleriyle tartışılmasının ve çözüm yollarının aranmasının, ekonomik ve toplumsal yaşam için gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yalnızca devletin değil, toplumu oluşturan kurum, kuruluş ve tüm bireylerin ortak sorumluluğudur.Öyle ise yaşlılara yönelik gelecekle ilgili sağlık, ekonomik ve sosyal politikaların revize edilmesi zorunludur. Çünkü topluma kazandırılmayan yaşlı, yok olmuş bir mirastır.

KAYNAKÇA

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) TUIK, (2011). Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 1935-2000 ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2007-2017.

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

Akgün, S., Bakar, C., Budakoğlu, I., İ., (2004). Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfus Eğilimi, Sorunları ve İyileştirme Önerileri, Türk Geriatri Dergisi, 7(2):ss.105-110.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı. https://www.tatd.org.tr/uploads/tbl_calisma_grubu_belgeleri/5bdc0c422b9e3_tbl_calisma_grubu_belgeleri2018113514.pdf

Allen S., Beales S., Busolo Detal (2002). State Of The World's Older People, HelpAge International, 1 Ağustos 2015, http://catalogue.iugm.qc.ca/GEI/DEFile/SoTWoPeng.PDF?Archive=191.939.191.911&File=SOTWOPeng_PDF. ss.1-19.

Altan, Ö., Z., (2007). Sosyal Politika, Anadolu Üniversitesi Yay., Yayın No:1477, Eskişehir.

Arslan, H., ve Bölükbaş, N., (2003). Huzur Evinde Kalan Yaşlıların Psikososyal Yönlerinin İncelenmesi. Düşünen Adam; 16(4).ss.235-239.

Arun Ö., ve Çakıroğlu Çevik A., (2013). Quality Of Life İn An Ageing Society A Comparative Analysis Of Age Cohorts İn Turkey, Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie, Vol. 46, No.8, ss.734–739.

Berber Metin (2006). İktisadi Büyüme ve Kalkınma, Derya Kitabevi, Trabzon.

Bloom E., David Canning, David And Finlay, E., Jocelyn (2008). Population Aging And Economic Growth İn Asia, PGDA Working Papers, 4008, September, ss.1-38.

Bloom E., David Canning, David-Fink, Günther (2011). Implications Of Population Aging For Economic Growth, Program On The Global Demography Of Aging Working Paper Series, No: 64, January, ss.1-39.

Canatan, A., (2008). Sosyal Yönleriyle Yaşlılık, Palme Yayıncılık.

Dönümcü, S., (2006). Yaşlı ve Sosyal Hizmetler, Türk Fiz. Tıp Rehab. Derg, 52 (Özel Ek A), ss.42-46.

DPT., (2007). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, DPT. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.

Eraslan, A., İnneri (SAKARYA). F., Çubukçuoğlu, H., ve vd., (1995). Yaşlılık ve Sosyal Hizmetler Grup Raporu, 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi Bildiriler, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını, Ankara.

Fadıloğlu, Ç., (2006).Yaşlılığın Toplumsal Boyutu, İleri Geriatri Hemşireliği (Ed. Fadıloğlu Ç.),Meta Basım, İzmir.

Gould, Arthur (1999). The Erosion Of The Welfare State: Swedish Social Policy And The EU, Journal Of European Social Policy, Vol. 9, No. 2, ss.165-174.

Güven, S., ve Şener, A., (2010). Factors Affecting Life Satisfaction İn Old Age. Turkish Journal Of Geriatrics, 14(2). ss.179-186.

Halo Sueyo, (2014). Yaşlılık Ezgi, Can Yayınları.

Herrmann, M., (2012). Population Aging And Economic Development: Anxieties And Policy Responses, PopulationAgeing, 2012/5, ss.23-46.

https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20C4%B0stihdam/aktif_yaslanma_bilgi_notu.pdfAvrupa Aktif Yaşlanma ve Nesiller Arası Dayanışma Hakkında Bilgi Notu.

İçli G., (2010). Yaşlılar ve Yaşlılığın Değerlendirilmesi: Denizli İli Üzerine Niteliksel Bir Araştırma, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1, ss.1–13.

İçli T.,(2002). Yalnız Yaşamak. Geriatri, Gökçe-Kutsal, Y., (Editör): Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi, ss.260-265.

Kağıtçıbaşı, Ç., (2000). Kültürel Psikoloji, 2.Baskı, Evrim Yayınevi, İstanbul.

Kaygusuz, C., ve Kalkan, M., (2008). Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık,K., Ersanlı ve M., Kalkan (Ed.), Yaşlılık Danışmanlığı İçinde, Pegem,ss.251-295, Ankara.

Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme

Kinsella K., Wan H., BureauUc., (2009). International Population Reports, An Aging World: 2008, 01 Ocak 2016, <http://www.census.gov/prod/2009pubs/p95-09-1.pdf>, ss.7-17.

Kurt G., (2008). Türkiye’de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Sivas İl Örneği), Yük. Lis. Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, ss.19, 24, 31, 33-35, 4142, 70, 74, 124.

Onat Ü., (2001). Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Yaşlı Hizmetlerinin Düzenlenmesi, Sosyal Hizmet Sempozyumu 16-18 Ekim 1996.

Öz F., (2002). Yaşamın Son Evresi: Yaşlılık Psikososyal Açıdan Gözden Geçirme, Kriz Dergisi, Sayı:10, cilt:2, ss.18-22.

Özer M., (2001). Huzurevinde ve Aile Ortamında Yaşayan Yaşlıların Öz Bakım Gücü ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, (2011). 2012 Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesiller Arası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu, Ankara.

Talas, C., (1997). Toplumsal Ekonomi, İmge Kitapevi, Ankara.

Taşçı F., (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri, Çalışma ve Toplum 1: ss.175-198.

Tatar M., (2002). Geriatri Merkezlerinin Örgütlenmesi, Geriatri, YG. Kutsal (Ed). Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi,ss.281-287.

Tezcan S., Seçkiner P., (2012). Türkiye’de Demografik Değişim; Yaşlılık Perspektifi. Hasuder, ss.1.19.

Tokol, A., ve Alper, Y., (2014). Sosyal Politika, 5. Baskı, Dora Yay., Bursa.

TÜİK., (2008-2050).<http://tuik.gov.tr/PreHabrBultenleri>.144.

TÜİK., (2012 a).Türkiye’nin Demografik Yapısı ve Geleceği, 2010-2050, Haber Bülteni.

TÜİK., (2015a). Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Yaşlılar, 2014, Sayı: 18620.

Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:3,Sayı:2,2019_333

TÜİK., (2015b). Türkiye İstatistik Kurumu, Hayat Tabloları, 2013-2014, Sayı: 18618.

TÜİK. (2017). Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Yaşlılar, 2016, Sayı:24644.

WHO., (1998). World Health Organization, Population Ageing-A Public Health Challenge, Fact Sheet No. 135.

https://www.tatd.org.tr/uploads/tbl_calisma_grubu_belgeleri/5bdc0c422b9e3_tbl_calisma_grubu_belgeleri2018113514.pdf

